Галицький економічний вісник https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu
Galician economic journal, No 4 (89) 2024
https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.04
ISSN 2409-8892. Web: **http://galicianvisnyk.tntu.edu.ua**

УДК 657.1.012

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА БІЗНЕС-ПРОЦЕСИ ПІДПРИЄМСТВ

Валентина Панасюк; Наталія Мужевич

Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, Україна

Резюме. *Досліджено тенденцію розвитку послуг і надання для використання кваліфікованих електронних підписів та електронних печаток бізнес-суб'єктам, у тому числі тим, які використовують реєстратори розрахункових операцій. Визначено, що розвиток цифрових методик опрацювання та приймання інформації державними органами призводить до необхідності обов'язкового використання суб'єктами ведення бізнесу цифрових технологій, що у підсумку вимагає відповідного методологічного забезпечення з упровадження таких змін у сфері документообігу бухгалтерських, статистичних та податкових документів, оскільки окремі звітні форми відповідно до податкового законодавства скеровуються до податкових органів виключно в електронній формі. Проаналізовано розуміння поняття обов'язкових реквізитів електронного документа, а також його визначення в основних законодавчих актах, які використовують державні органи та до яких суб'єктом господарювання подається фінансова, статистична та інші види звітності в електронному форматі. Наведено основні організаційні переваги ведення цифрового обліку за рахунок використання хмарних технологій зберігання інформації та електронних даних за проведеними операціями у розрізі контрагентів для подальшого їх використання при повторювальних операціях, тобто створення сучасного робочого середовища для подальшого цифрового обліку та звітності, яка забезпечує його функціональність, фізичну безпеку працівників, економічність та інформаційну гнучкість. Розглянуто організаційні підходи до системи ведення цифрового обліку за допомогою автоматизованого збирання та зберігання даних у хмарних сховищах даних для формування первинних документів та звітності в режимі реального часу в розрізі контрагентів та стандартизованих звітних форм. Встановлено, що розвиток цифрового обліку є послідовною тенденцією зміни підходів держави до взаємодії з бізнесом, а також безпосередньо пов'язаний з розвитком інформаційних технологій і є невідворотною зміною традиційним паперовим підходам в умовах цифрової трансформації світової економіки.*

Ключові слова: *електронний підпис, електронна печатка, цифровий облік, інформаційні технології.*

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.04.042 *Отримано 02.04.2024*

UDC 657.1.012

FEATURES OF THE IMPACT OF DIGITALIZATION OF ACCOUNTING ON THE BUSINESS PROCESSES OF ENTERPRISES

Valentyna Panasyuk; Nataliia Muzhevych

Western Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine

Summary. *The article examines the trend in the development of services and the provision of qualified electronic signatures and electronic seals for use by business entities, including those that use registrars of settlement transactions. It was determined that the development of digital methods of processing and receiving information by state bodies leads to the need for the mandatory use of digital technologies by business entities, which ultimately requires appropriate methodological support for the implementation of such changes in the field of the document flow of accounting, statistical and tax documents since certain reporting forms following tax legislation are sent to tax authorities exclusively in electronic form. The understanding of the concept of mandatory details of an electronic document, as well as its definition in the main legislative acts that are used by state bodies and to which the business entity submits financial, statistical and other types of reporting in electronic format, is analyzed. The main organizational advantages*

 Corresponding author: Nataliia Muzhevych; e-mail: muzhevych@ukr.net

of conducting digital accounting due to the use of cloud technologies for storing information and electronic data on transactions carried out among counterparties for their further use in repetitive operations are presented, i.e., the creation of a modern working environment for further digital accounting and reporting, which ensures its functionality and physical security employees, economy and information flexibility. Organizational approaches to the system of digital accounting with the help of automated data collection and storage in cloud data warehouses for the formation of primary documents and reporting in real-time in terms of counterparties and standardized reporting forms are considered. It has been established that the development of digital accounting is a consistent trend of changing the state's approaches to interaction with business and is also directly related to the development of information technologies, and is an inevitable change to traditional paper approaches in the conditions of digital transformation of the world economy.

Key words: *electronic signature, electronic seal, digital accounting, information technologies.*

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.04.042 *Received 02.04.2024*

Постановка проблеми. Зміна організації та умов ведення бізнесу в умовах кризових явищ останніх років як у всьому світі, так і в Україні, призводить до закономірного розвитку та використання цифрових технологій у господарських та управлінських процесах діяльності підприємства. Не оминули ці процеси й організацію та ведення фінансового, управлінського та податкового обліку, що виливається в необхідності зміни до підходів з упорядкування процесів збирання, опрацювання та зберігання інформаційних масивів даних. У контексті цього законодавцем внесено зміни щодо порядку й термінів зберігання бухгалтерських документів та їх надання контролюючим та правоохоронним органам, у тому числі й документів створених в електронній формі. Розвиток цифрових методик опрацювання та приймання інформації державними органами призводить до необхідності обов'язкового використання суб'єктами ведення бізнесу цифрових технологій, що у підсумку вимагає відповідного методологічного забезпечення з упровадження таких змін у сфері документообігу бухгалтерських, статистичних та податкових документів, оскільки окремі звітні форми відповідно до податкового законодавства скеровуються до податкових органів виключно в електронній формі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження підходів із дистанційного спілкування бізнесових суб'єктів як з державними органами, так і між іншими суб'єктами господарювання із використанням цифрового обміну інформаційним масивом фінансових та бухгалтерських даних розглянуто у працях Р. Ф. Бруханського, І. Г. Волошаної, Н. А. Канцедала, С. В. Коляденко, Н. М. Краус, О. І. Малишкіна, Н. М. Малюги, В. В. Муравського, І. І. Орлова, В. С. Олійника, В. Я. Плаксієнка, М. С. Попович, П. Р. Пуцентейла, В. З. Семанюк, Л. Ф. Соколенко, Н. В. Рогова, Н. Л. Шишкової та ін. Проте швидкі зміни в технологіях передавання інформаційних масивів, розширення цифровізації економічних та бухгалтерських процесів вимагають і сучасних підходів до оптимізації ведення бухгалтерського та податкового обліку, а також його документуванню з використанням діджитал технологій.

Метою статті є обґрунтування доцільності розвитку взаємодії бізнес суб'єкта із державними інституціями та іншими суб'єктами щодо порядку забезпечення та документування інформаційних масивів даних з ведення бухгалтерського та податкового обліку із використанням цифрових технологій.

Постановка завдання. Для забезпечення досягнення мети дослідження необхідно дослідити вплив розвитку діджиталізації ведення бухгалтерського та податкового обліку під час взаємодій із державними органами та сформувати висновки щодо переваг використання цифрових технологій під час обміну фінансовою та бухгалтерською інформацією, а також провести аналіз відповідного нормативно-правового забезпечення з ведення бухгалтерського обліку в умовах інформатизації бізнес процесів.

Виклад основного матеріалу. Впровадження у практичну діяльність сучасних інформаційних технологій мають свій влив на всі фінансові сфери діяльності як суб'єкта

господарювання, так і державного апарату країни, який є дотичним до фінансово-господарської складової діяльності бізнес-суб'єкта.

Запровадження електронного обміну інформаційними даними між бізнес-структурами та органами державної влади на першому етапі розвитку діджиталізації облікових процесів здійснювалися на добровільній основі, а на сьогодні технічний розвиток призвів до обов'язкового використання цифрових технологій у роботі бухгалтерського працівника та керівника підприємства.

З погляду бізнесу – розвиток інформаційної складової обміну інформаційними даними між бізнес-суб'єктами та державним органами є одним із напрямків оптимізації ведення бізнесу та подання фінансово-бухгалтерських документів до контролюючих органів, спрощення ведення претензійно-позовної роботи, а з погляду держави – зменшення фізичної взаємодії суб'єкта господарювання та представника держави та мав би стати одним із рушійних факторів подолання корупційної складової й покликаний для мінімізації ризик-факторів із ухилення від сплати податків [5].

Таким напрямком розвитку з боку держави є запровадження та використання кваліфікованих електронних підписів та електронних печаток, які можуть використовуватися суб'єктами господарювання у своїй діяльності на рівні зі звичайними атрибутами документів. Інформація про надані електронні довірчі послуги зі створення електронних печаток наведена на рисунку 1.

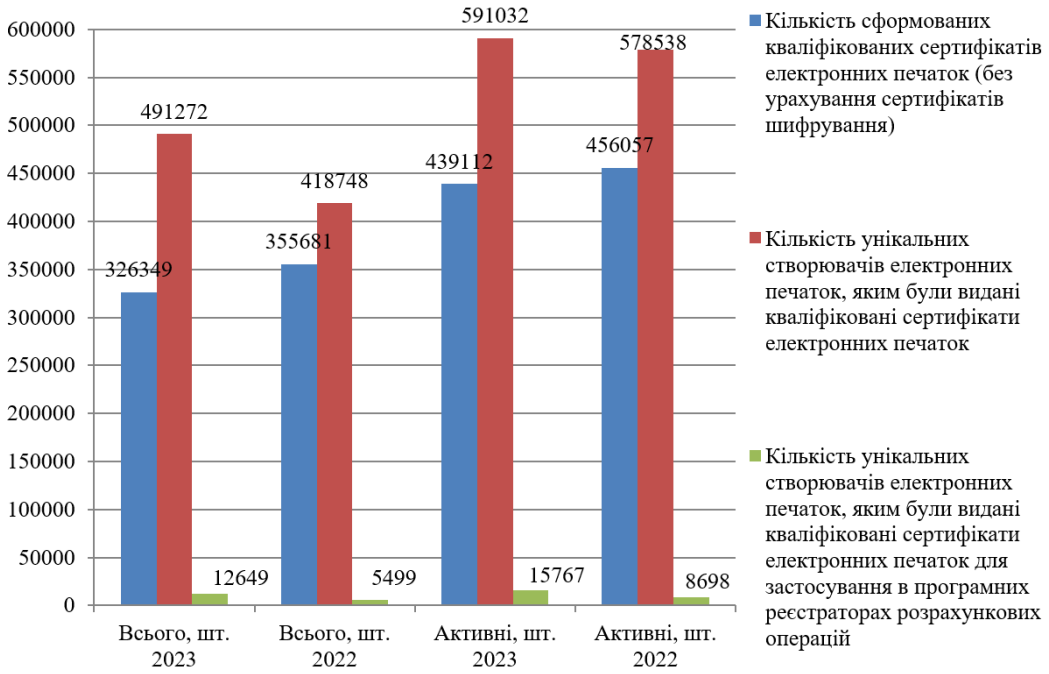

Рисунок 1. Інформації про надані електронні довірчі послуги зі створення електронних печаток

Джерело: розроблено авторами за даними джерела [4].

Поряд із спілкуванням з державними органами суб'єкти господарювання мають можливість використовувати такі електронні реквізити й у повсякденній господарській діяльності при взаємодії з іншим бізнес-суб'єктом.

Законом України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 № 851-IV (далі по тексту – Закон № 851) під електронним документом розуміють: «…інформацію, яка зафіксована у вигляді електронних даних та яка включає обов'язкові реквізити документа».

Проте, аналізуючи основні законодавчі документи з якими постійно стикаються представники бізнесу, зокрема: Податковий та Митний кодекси України, законодавчі та нормативні акти з пенсійного забезпечення та єдиного соціального внеску встановлено, що в них хоча і передбачено можливість здійснення електронного документообігу, поняття «електронний документ» не визначено, а лише зазначено, що він може бути складений з дотриманням вимог Закону № 851. Аналогічні підходи до електронних первинних документів висвітлено й в основних законодавчих та нормативно-правових бухгалтерських документах: Законі України від 16.07.1999 № 996-XIV «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та Положенні про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку (Наказ Мінфіну від 24.05.1995 № 88). Такий підхід нормотворців та законодавців не суперечить діючим нормам використання термінології, проте, на нашу думку, питання визначення та переліку обов'язкових реквізитів електронного документа має бути чітко визначено з відповідною уніфікацією для всіх документів.

Відсутність уніфікації обов'язкових реквізитів документуа створює нерівні умови для бізнесу й держави, оскільки державні органи можуть безпідставно відмовляти в прийнятті електронного документа з посиланням на відсутність обов'язкового реквізиту, оскільки для Закону 996 такі реквізити визначено, а для профільних законодавчих актів контролюючих, митних та інших органів вони не встановлені й визначаються внутрішніми нормативними документами центральних органів виконавчої влади.

Наступним фактором розвитку цифрового обліку є використання спеціалізованих цифрових технологій, які дають змогу забезпечити збирання та опрацювання масивів інформаційних даних у хмарних сховищах. Система ведення цифрового обліку за допомогою автоматизованого збирання та зберігання даних у хмарних сховищах даних дає різноманітні можливості формування первинних документів та звітності в режимі реального часу в розрізі контрагентів та стандартизованих звітних форм. На нашу думку, схему організації ведення та побудови цифрового обліку бізнес-суб'єкта можна зобразити у вигляді піраміди таким чином, рисунок 2.

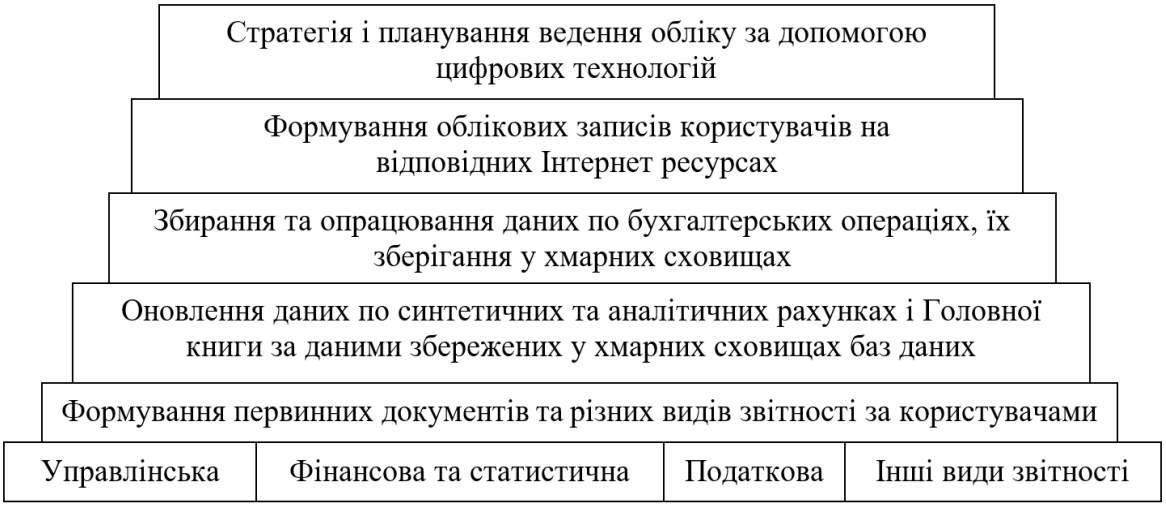

Рисунок 2. Схема побудови цифрового обліку бізнес-суб'єкта

Джерело: сформовано авторами за даними джерела [1].

Ведення бухгалтерської роботи з допомогою цифрових технологій забезпечує доступ до фінансової інформації суб'єкта його бухгалтером чи керівником із будь-якої точки світу за допомогою відповідних пристроїв електронної комунікації через мережу Інтернет. Такий

підхід до організації ведення бухгалтерської роботи в сучасних реаліях нашої країни відкриває нові можливості для ведення фінансової складової бізнесу та контролю за господарськими операціями, своєчасним та швидким реагуванням на фінансово-економічні виклики, які виникають у ході діяльності, оскільки вся необхідна фінансова інформація відображена в електронному форматі, що дозволяє забезпечити до неї оперативний доступ.

Основними організаційними перевагами цифрового обліку є його оперативність за рахунок використання хмарних технологій зберігання інформації та електронних даних по проведених операціях у розрізі контрагентів для подальшого їх використання при повторювальних операціях, тобто створення робочого середовища для подальшого цифрового обліку та звітності. Враховуючи викладене, можна сформувати основні переваги ведення бухгалтерського обліку за допомогою інформаційних технологій, які відображено на рисунку 3.

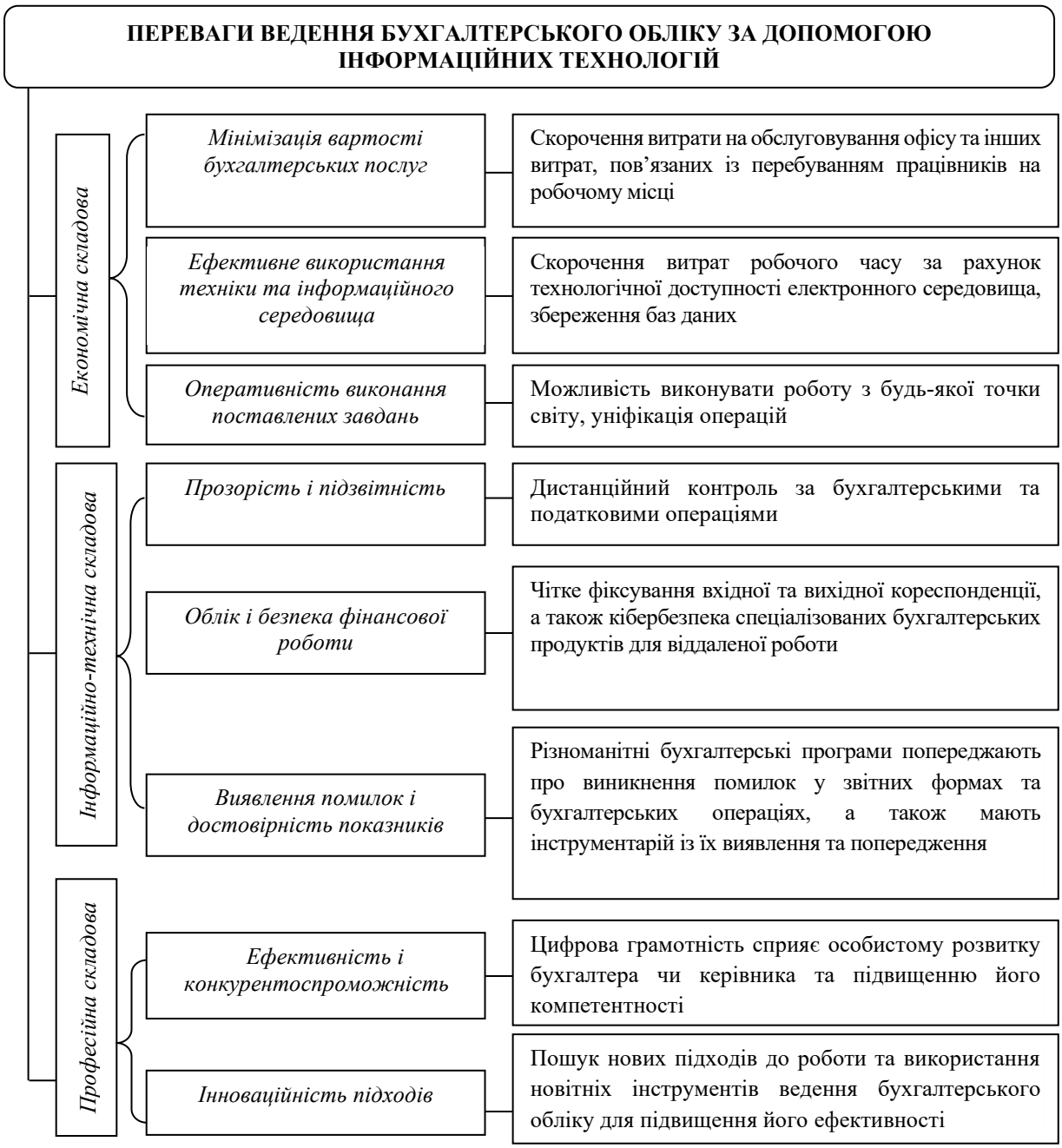

Рисунок 3. Переваги організації ведення бухгалтерського обліку в цифровому форматі

Джерело: сформовано авторами за даними джерела [2].

Розглянувши висвітлені переваги використання цифрових підходів до зміни ведення бухгалтерського обліку із традиційного паперового формату в його аналог – електронний, можна зауважити, що він забезпечує оптимізацію роботи бухгалтерської служби, економить час, фінансові ресурси, підвищує професійну компетентність, а також забезпечує контроль із боку керівника суб'єкта господарювання. Поряд із цим доречно вказати, що наведені переваги ведення бухгалтером обліку не є вичерпними, і можуть стосуватися не лише бухгалтерських спеціалізованих програм, а й податкового, статистичного, митного та інших напрямків діяльності бізнес-суб'єкта та його взаємодії з зовнішніми контрагентами.

Використання інформаційної складової при організації ведення бухгалтерського обліку створює ряд переваг та спрощує роботу бізнес-суб'єкта, забезпечує його функціональність, фізичну безпеку працівників, економічність та інформаційну гнучкість [3].

На сьогодні ведення цифрового бухгалтерського обліку – це не тільки використання спеціалізованих бухгалтерських програм у внутрішньому середовищі суб'єкта господарювання та складання на підставі бухгалтерських даних звітності, а й вихід за межі зони внутрішнього використання програмного забезпечення. Майже всі державні інституції вимагають подання звітності в електронному форматі, а з окремими державними органами суб'єкт господарювання взаємодіє майже щоденно через подання митних чи податкових документів.

Тому розвиток цифрового обліку є послідовною тенденцією зміни підходів держави до взаємодії з бізнесом, а також безпосередньо пов'язаний із розвитком інформаційних технологій. Тобто, застосування інформаційних технологій в системі бухгалтерського обліку є невідворотною зміною традиційним паперовим підходам та необхідністю при здійсненні всіх видів господарських відносин, а також стає наріжним каменем успішного ведення бізнесу в умовах цифрової трансформації світової економіки.

Висновки. Проведеним дослідженням використання цифрових технологій при провадженні господарської діяльності встановлено, що їх можна розглядати з погляду бізнесу як розвиток інформаційної складової обміну інформаційними даними між бізнес-суб'єктами та державних органами, які виступають напрямками оптимізації ведення бізнесу та подання фінансово-бухгалтерських документів до контролюючих органів, спрощення ведення претензійно-позовної роботи, а з погляду держави – зменшення фізичної взаємодії суб'єкта господарювання та представника держави та мав би стати одним із рушійних факторів подолання корупційної складової й покликаний для мінімізації ризик-факторів із ухилення від сплати податків. Аналізуючи основні законодавчі документи, з якими постійно стикаються представники бізнесу, встановлено відсутність уніфікації обов'язкових реквізитів документа в митному, пенсійному та податковому законодавстві, та які визначаються лише різноманітними нормативними документами центральних органів виконавчої влади. Визначено, що ведення цифрового бухгалтерського обліку це не тільки використання спеціалізованих бухгалтерських програм у внутрішньому середовищі суб'єкта господарювання та складання на підставі бухгалтерських даних звітності, а й вихід за межі зони внутрішнього використання програмного забезпечення. Основною організаційною перевагою цифрового обліку є його оперативність за рахунок використання хмарних технологій зберігання інформації та електронних даних по проведених операціях у розрізі контрагентів для подальшого їх використання при повторювальних операціях, тобто створення робочого середовища для подальшого цифрового обліку та звітності. Тому ведення бухгалтерської роботи із допомогою цифрових технологій забезпечує доступ до фінансової інформації суб'єкта його бухгалтером чи керівником із будь-якої точки світу за допомогою відповідних пристроїв електронної комунікації.

Conclusions. The conducted study of the use of digital technologies in the conduct of economic activities established that they can be considered from the point of view of business, as the development of the information component of the exchange of information between business

entities and state bodies, which serves as a direction for optimizing business operations and submitting financial and accounting documents to regulatory bodies, simplification of claim-lawsuit work, and from the state's point of view – reduction of physical interaction between the business entity and the state representative and should become one of the driving factors for overcoming the corruption component and designed to minimize the risk of tax evasion factors. Analyzing the main legislative documents with which business representatives are constantly faced, it was established that there is no unification of mandatory document details in customs, pension and tax legislation, which are determined only by various regulatory documents of central executive authorities. It was determined that digital accounting is not only the use of specialized accounting programs in the internal environment of a business entity and the preparation of reports based on accounting data, but also goes beyond the area of internal use of software. The main organizational advantages of digital accounting are its efficiency due to the use of cloud technologies for storing information and electronic data on transactions carried out by counterparties for their further use in repetitive operations, i.e. creating a working environment for further digital accounting and reporting. Therefore, conducting accounting work with the help of digital technologies provides access to the subject's financial information by its accountant or manager from anywhere in the world using appropriate electronic communication devices.

Список використаних джерел

1. Digital accounting. URL: http://digital-opportunity.co.uk/online-courses/digital-accounting (дата звернення: 03.02.2024).
2. Digital accounting and it's benefits. *Focus Somar Audit and Tax accountants* : веб-сайт. URL: http://focusandsomaraccountants.com/digital-accounting-and-its-benefits (дата звернення: 15.02.2024).
3. Лінинська В. І., Лемішовська О. С. Бухгалтерський облік в умовах впровадження інформаційних технологій і систем. Економіка та суспільство. 2022. Випуск № 44. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-23
4. Оцінка стану розвитку сфери електронних довірчих послуг. Центральний засвідчувальний орган – Міністерство цифрової трансформації України. URL: https://czo.gov.ua/development (дата звернення: 06.02.2024)
5. Пилипенко Л. М., Воськало В. І., Яцук Т. Ю. Переваги та недоліки запровадження електронного документообігу в системі бухгалтерського обліку підприємств України. Цифрова економіка та економічна безпека. 2023. Випуск 8 (08). DOI: https://doi.org/10.32782/dees.8-30
6. Руденко С. В., Погрібняк Д. С. Бухгалтерський облік в умовах цифровізації. Вісник Хмельницького національного університету. 2021. Випуск № 1. DOI: https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-290-1-46

References

1. Digital accounting. Available at: http://digital-opportunity.co.uk/online-courses/digital-accounting (accessed 03 February 2024).
2. Digital accounting and it's benefits. Available at: http://focusandsomaraccountants.com/digital-accounting-and-its-benefits (accessed 15 February 2024).
3. Linynsjka V. I., Lemishovsjka O. S. (2022) Bukhghaltersjkyj oblik v umovakh vprovadzhennja informacijnykh tekhnologhij i system [Accounting in the conditions of implementation of information technologies and systems]. *Ekonomika ta suspiljstvo*, vol. 44. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-23
4. Centraljnyj zasvidchuvaljnyj orghan M-va cyfrovoji transformaciji Ukrajiny (2024). Ocinka stanu rozvytku sfery elektronnykh dovirchykh poslugh [Assessment of the state of development of the field of electronic trust services]. Kyiv. Available at: https://czo.gov.ua/development (accessed 06 February 2024).
5. Pylypenko L. M., Vosjkalo V. I., Jacuk T. Ju. (2023) Perevaghy ta nedoliky zaprovadzhennja elektronnogho dokumentoobighu v systemi bukhghaltersjkogho obliku pidpryjemstv Ukrajiny [Advantages and disadvantages of the introduction of electronic document flow in the accounting system of enterprises of Ukraine]. *Cyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka*, vol. 8 (08). DOI: https://doi.org/10.32782/dees.8-30
6. Rudenko S. V., Poghribnjak D. S. (2021) Bukhghaltersjkyj oblik v umovakh cyfrovizaciji [Accounting in conditions of digitization]. *Visnyk Khmeljnycjkogho nacionaljnogho universytetu*, vol. 1. DOI: https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-290-1-46